

УДК 377: 37.011.3-051
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.82.27>

Г. В. Борин

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ТВОРЧОЮ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Статтю присвячено аналізу психолого-педагогічних передумов підготовки майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку. Відзначено, що проблема розвитку творчих здібностей широко представлена у науково-педагогічних дослідженнях учених. Визначено, що творчість дітей дошкільного віку - не самоціль, а умова та засіб гармонійного розвитку особистості. Завдяки їй дитина розкриває свій внутрішній світ, формує власну індивідуальність, а розвиток творчості дитини слід розглядати системним процесом вирішення індивідуальних творчих завдань, які перманентно ускладнюються відповідно до зони її найближчого розвитку. Особлива увага викладачів закладу вищої педагогічної освіти повинна бути спрямована на потребу усвідомлення здобувачами освіти того, що організацію освітнього процесу в ЗДО слід будувати на засадах особистісно-орієнтованої моделі взаємодії педагога та вихованців: довірливе ставлення до дитини, урахування її індивідуальних можливостей, забезпеченні відчуття успіху в різних видах діяльності, психологічної захищеності, створення середовища, сприятливого для творчості. При цьому слід ураховувати особливості процесів творчого розвитку дошкільників, під час яких відбуваються якісні зміни у і пізнавальній діяльності дітей, оскільки формуються уміння та навички у царині мистецької діяльності.

Виявлено, що за своїм характером художньо-конструктивна діяльність в закладі дошкільної освіти базується на основі образотворчої діяльності та гри, тому приносить задоволення дитині, розвиває естетичні почуття, зацікавленість мистецтвом та передбачає розвиток творчих здібностей дітей, закладає основи проектного мислення, забезпечує умови для формування важливих якостей характеру. З'ясовано, що вагу майбутніх вихователів слід зосередити на урахуванні наступних напрямів роботи в ЗДО: формування основ критичного мислення, здатності спостерігати і порівнювати; бути поряд з дитиною і у віртуальному та у реальному світі; вчити дітей роботи висновки. В ході дослідження виокремлено характерні аспекти творчого компоненту художньо-конструктивної діяльності дошкільників.

Ключові слова: *художньо-конструктивна діяльність, підготовка майбутніх вихователів, творчий розвиток, діти дошкільного віку, ігрова діяльність, художня праця, творча діяльність.*

Постановка проблеми. Загальновідомо, що творчість дітей дошкільного віку - не самоціль, а умова та засіб гармонійного розвитку особистості. Завдяки їй дитина розкриває свій внутрішній світ, формує власну індивідуальність. Цінність дитячої творчості закладено не у результативну площину, а у процес самої творчості. Розвиток творчості дитини, на нашу думку, слід розглядати системним процесом вирішення індивідуальних творчих завдань, які, відповідно до зони її найближчого розвитку, перманентно ускладнюються [1]. Як наслідок – вихованець оволодіває комплексом умінь, знань, що безпосередньо пов'язані з розвитком творчих здібностей. Н. Венгер наголошував, що творчість є необхідною умовою людського існування, оскільки творча діяльність збагачує людину [2]. Усе більше науковців, практиків, роботодавців констатують факти щодо того, що у різних

сферах життєдіяльності людей творчих професій неможливо замінити. Відтак дітей потрібно учити творчості, розвивати їхнє критичне мислення. Зазначеному вище сприятиме розвивальне середовище, а педагог (дорослі, батьки) повинні забезпечити умови для розвитку творчої самостійності діяльності майбутньої особистості.

Аналіз останніх публікацій. Особливості творчого розвитку дітей описували в своїх працях учені С. Архіпова, І. Грицюк, Т. Комарова, А. Костак, А. Микуліна, Т. Молнар, В. Моляко, В. Роменець, О. Терещенко, К. Роджерс, Н. Сакуліна та ін. Творчий розвиток дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності представлено у працях І. Білої, Н. Ветлугіної, В. Котляра, І. Листопад, Т. Сухорукової тощо. Специфіку становлення творчого конструювання дошкільників описано у дослідженнях І. Білої [3].

Навчанню дітей дошкільного віку трудовим умінням та навикам під час занять з художньої праці присвячено дослідження А. Костак та Т. Молнар. Зокрема учені розглядають художню працю дітей як дієвий засіб різностороннього розвитку вихованців та їхньої підготовки до навчання у початковій школі [4]. І. Листопад розроблено та проаналізовано методику використання творчих завдань задля розвитку творчих здібностей дошкільників. Наголошено, що під «творчістю» (креативністю) прийнято розуміти продуктивну діяльність людини, яка здатна створювати якісно нові матеріальні, втілювати духовні цінності суспільного значення; форму психічної активності, за якої людина продукує якісно нове, що вирізняється неповторністю і оригінальністю, новизною [5]. А. Микуліна, аналізуючи особливості творчого розвитку дітей засобами образотворчого мистецтва, виокремлює умови розвитку творчих здібностей дошкільників: інтеграція різних видів діяльності; ознайомлення вихованців з етапами творчого розвитку; розвиток спостережливості, збагачення словника дітей; навчання різноманітним технікам та способам зображення; забезпечення необхідними матеріалами задля самостійної творчої діяльності; використання продуктів творчої діяльності дітей для, оздоблення інтер'єру, організації виставок, ігор [6, с.106].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є характеристика теоретико-методологічних передумов підготовки майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У процесі підготовки майбутніх вихователів до організації творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку основну увагу здобувачів освіти слід зосередити на тому, що розвитку творчих здібностей дошкільників сприяє створення у групі ЗДО піднесеної емоційної атмосфери, у якій діти відкриті до пошуків та експерименту. Означене потребує усвідомлення здобувачами освіти того, що організацію освітнього процесу в ЗДО слід будувати на засадах особистісно-орієнтованої моделі взаємодії педагога та вихованців: довірливе ставлення до дитини, урахування її індивідуальних можливостей, забезпеченні відчуття успіху в різних видах діяльності, психологічної захищеності, створення середовища, сприятливого для творчості. При цьому слід урахувувати особливості процесів творчого розвитку дошкільників, під час яких відбуваються якісні зміни у і пізнавальній діяльності дітей, оскільки формуються уміння та навички у царині мистецької діяльності.

Значні можливості творчого розвитку дітей дошкільного віку покладено в основу навчальних дисциплін художньо-естетичного спрямування: зображувальну діяльність, яка включає в себе

малювання, ліплення, аплікацію, декоративну діяльність дітей під час перелічених видів діяльності та художню працю, змістом якої передбачено власне реалізацію художньо-конструктивної діяльності вихованців. Означені заняття потенційно містять неабиякі можливості задля формування творчої активності дошкільників, оскільки за своєю сутністю художньо-продуктивна діяльність є продуктивно-творчою, а діти мають змогу, відповідно до своїх природних прагнень, передавати враження від навколишнього, вносячи у свій творчий продукт елементи індивідуального світобачення.

Увагу майбутніх вихователів слід зосередити на тому, що важливою умовою творчого розвитку дошкільників є *організація розвиваючого середовища* (організований педагогічний простір, що заснований на взаємодоповнючому діяльницькому спілкуванні всіх учасників виховного процесу і припускає смислові та міжособистісні відносини) [7]. Означене середовище дає можливість вихованцям оволодівати новими способами творчої діяльності, оскільки містить у собі елементи проблемності, новизни.

За своїм характером художньо-конструктивна діяльність в закладі дошкільної освіти базується на основі образотворчої діяльності та гри, тому приносить задоволення дитині, розвиває естетичні почуття, зацікавленість мистецтвом та передбачає розвиток творчих здібностей дітей, закладає основи проектного мислення, забезпечує умови для формування важливих якостей характеру. Важливо, що саме у дошкільному віці процес пошуку вихованцем творчого рішення має значно більше значення для всебічного розвитку дітей, ніж результат. Процес навчання дітей конструюванню пов'язаний із виготовленням певних об'єктів. У освітній діяльності конструювання дітей може бути засобом активізації навчальної діяльності дітей, розвитку їх творчих здібностей, поглиблення й розширення отриманих знань, розвитку сенсомоторики, естетичного виховання, інтегрування знань із різних галузей науки і техніки, мистецтва.

Увагу майбутніх вихователів слід зосередити на тому, що організація художньо-конструктивної діяльності вихованців потребує урахування наступних напрямів роботи в ЗДО: формування основ критичного мислення, здатності спостерігати і порівнювати; бути поряд з дитиною і у віртуальному та у реальному світі; вчити дітей роботи висновки.

Оскільки гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, увагу майбутніх вихователів слід зосередити на певних аспектах розвитку ігрових здібностей дошкільників та формуванні художньо-конструктивних умінь та навичок: під час роботи з дітьми варто здійснювати своєрідне «опредмечування» чи «оживлення» об'єкта; вико-

ристовувати предмети-замінники; створювати конкретні образи на основі неповного графічного зображення чи словесного образу; використовувати уявні образи багатовимірних об'єктів (задля формування просторової уяви); проектувати власну уяву на певний задум, створювати та послідовно реалізовувати план свого задуму.

Здобувачам освіти слід зважати на те, що художньо-конструктивна діяльність містить трудову та художньо-естетичну складову, тому має чималий потенціал у напрямі розвитку дитячої уяви через створення вихованцями нових, оригінальних предметів. Гра чи ігрова діяльність певною мірою проходить крізь усі етапи життя людини. Вона притаманна кожній культурі і є специфічним видом діяльності. Розмаїття проявів гри дає можливість деяким дослідникам припускати та дискутувати з приводу того, що гра виникла раніше за працю та культуру, є елементом розваги та насолоди а будь-яка діяльність, є, по суті, частково грою. Зазвичай ігрова діяльність відіграє релаксаційну функцію і здійснюється поза роботою, під час відпочинку. Проте праця, навіть творча, мистецька, на може бути розвагою, забавою, грою.

В. Москалець гру дітей дошкільного віку вважає стадією психосоціального розвитку особистості. Основне її розвивальне завдання вчений вбачає у формуванні ініціативності [8, с.203]. В ігровій діяльності дитина інтенсивно засвоює нові знання, уміння, навички, а розвиток моторики та мовлення під час активної художньо-конструктивної діяльності відкриває неабиякі можливості для спілкування з однолітками, зазвичай у ігровій формі. Загалом гра за своєю сутністю, функціями та впливом є близькою до художньої діяльності. Її близькість полягає в безкорисливості, багатофункціональності, умовності, розважальному спрямуванні, рольовому характері поведінки, приємних емоціях, зв'язку з життям, своєрідному введенні в повсякденне життя людей тощо. Гра, у поєднанні з мистецтвом, є провідною діяльністю, особливо важливою для дітей дошкільного віку. Гра, яка пов'язана з художньо-конструктивною діяльністю дошкільників, перш за все спрямована на зміну внутрішнього світу дитини. Її сутність полягає в можливості імпровізувати, творити, насолоджуватись проявом своїх духовних та фізичних сил.

Під час організації творчої діяльності з вихованцями слід зосереджуватись на тому, що сучасні діти полюбують динамічність, яскравість, стислість викладу інформації, намагаються засвоїти більше інформації за короткий термін. Задля цього Ю. Котелянець радить зосередити увагу на подоланні наступних недоліків дитячого конструювання: нечіткість творчого задуму дитини, який полягає у нечіткості структури образу; нестійкість задуму, оскільки дошкільники часто

починають створювати один об'єкт, а у результаті виходить дещо інший (проте діти, зазвичай, задовольняються цим; поспішність у дитячій виконавській діяльності та зайва захопленість нею; нечіткість уявлення про послідовність та планування дій; невміння попередньо аналізувати задачу [9, с. 147].

Виокремимо характерні аспекти творчого компоненту художньо-конструктивної діяльності дошкільників:

1. Орієнтаційний – потребує створення умов, за яких майбутня особистість зможе більш глибоко відчувати та розкрити свої приховані творчі можливості.

2. Творчо-перетворювальний – потребує застосування діяльнісного підходу щодо конкретної творчої праці, оскільки усі важливі особистісні характеристики, а також уміння формуються лише шляхом активної діяльності особистості.

3. Особистісно-креативний – характеризується як внутрішня потреба у творчій реалізації особистісного потенціалу дитини у художньо-конструктивній діяльності.

При цьому слід наголосити, що ми опираємось на той факт, що власне творча діяльність породжує якісно нове, відрізняється неповторністю, оригінальністю. Проте у результатах творчої художньо-конструктивної діяльності дітей не слід шукати дещо якісно нове, те, що раніше ніде не зустрічалося. Слід завжди відштовхуватись від зони найближчого розвитку вихованця, виявляти у його художньо-конструктивній діяльності «неповторне», «оригінальне» чи «унікальне» перш за все очима самого педагога, пробувати бачити творчий світ очима дитини. Відтак ступінь новизни продуктів творчої діяльності дошкільника варіюється в межах індивідуального особистісного розвитку дошкільника, а його креативність характеризується своєрідною умовністю новизни, у якій результативним є сам процес творчої художньо-конструктивної діяльності, а згодом - і його цінність.

Тому у процесі підготовки майбутніх педагогів до реалізації ними творчого аспекту художньо-конструктивної діяльності дітей, зважаємо на те, що творчість слід пов'язувати не лише з інтуїцією, фантазією, грою уяви. Вона не обмежується удошкільному віці створенням якісно нового продукту, а доступна кожній дитині і дуже часто саме творчі зусилля проявляють себе у виконавчій чи дещо монотонній діяльності дошкільника (у процесі якої вихованець набуває навичок потрібних первинних дій), яка згодом, за наявності ініціативи у дитини, набуває творчого характеру.

Сутність художньо-конструктивної діяльності опосередкована розумовою творчою діяльністю – спершу конструюванням в уяві того, що дитина прагне втілити у реальну дійсність, яка водночас опирається на систему соціальних і відповідних

психофізичних явищ, які складають механізм творчості вихованця. Аналогічною є думка В. Журенко, яка розглядає творче конструювання засобом інтелектуального розвитку дітей. Зокрема учена акцентує на наступних показниках творчого конструювання: створення «образів» конструкцій (кількість, новизна, оригінальність, виразність, варіативність, наділення образів різними властивостями, ступінь віддаленості створюваного образу від запропонованого); здатність будувати різні образи на одній основі; інтелектуальна активність; захоплення дітей від пошукової діяльності; емоціональне ставлення до виконання творчих конструктивних завдань. Учена наголошує, що конструктивна творчість у своїй основі містить складний комплекс практичних та розумових дій, розпочинається з визначення задуму (уявлення про кінцевий результат та шляхи його досягнення) [10]. Відтак творчий художньо-конструктивний задум народжується через розумову діяльність дошкільника (порівняння, аналіз, синтез) та попередній досвід.

У дітей дошкільного віку формування установки на творчість відбувається в процесі предметно-практичної діяльності у процесі виконання конкретних посильних завдань, за яких вихователь ЗДО застосовує елементи творчого підходу задля виготовлення дитиною певного виробу, стимулюючи водночас творчі прояви дитини [11]. Відтак необхідним елементом творчої художньо-конструктивної діяльності є пізнавальний (навчально-освітній) процес.

Кожен вид художньо-конструктивної діяльності дошкільників має свою специфіку, яка пов'язана з особливостями матеріалу (папір, тканина, природний матеріал тощо). Основними показниками творчого конструювання є кількість, оригінальність, варіативність, новизна, виразність конструкцій, рівень віддаленості створюваного «образу» від початкових даних; захопленість дітей пошуковою діяльністю та їхня емоційна включеність, інтелектуальна активність. Розвиток творчості дошкільників під час художньо-конструктивної діяльності будується на основі взаємопов'язаних складових: дитяче експериментування з новим матеріалом; розвиток уяви та образного мислення; формування узагальнених способів діяльності.

Відтак саме творча художньо-конструктивна діяльність вихованця, на своїх початкових етапах, характеризується перетворювальною активністю, яку спрямовано на зміну реальних об'єктів оточуючої дійсності і містить у собі *предметно-перетворювальний* (діяльнісний) та *пізнавальний* компоненти, істотними характеристиками яких є предметність, доцільність, суспільна спрямованість. Водночас художньо-конструктивна діяльність дитини 4-6-річного віку містить *чут-*

тєво-предметний компонент, який забезпечує взаємозв'язок ідеального (того, що відчуває дитина) та об'єктивно-реального (опредмечування дитиною своєї духовної творчості).

Художньо-конструктивна діяльність органічно та безболісно допомагає дошкільнику перейти від ігрової діяльності до навчальної, продовжуючи зберігати в її основі ігрові елементи. Характеризуючи шляхи розвитку творчості дітей у процесі художньо-конструктивної діяльності виділимо наступні особливості творчої діяльності, притаманні дошкільнику: первинне хвилювання (переживання), бажання, яке слугує поштовхом для створення чогось нового; виразну конкретну діяльність з певним матеріалом для творчості певними засобами; естетичне оформлення, впорядкування результатів такої діяльності, яка обов'язково містить елемент суспільної значимості.

Слід наголосити, що дошкільники, відповідно до своїх вікових особливостей, не прагнуть звітувати перед собою про важливість здійснення ними творчої роботи чи про необхідність сформованості у них знань та умінь задля якісної реалізації такої діяльності та правильності здійснення ними тих чи інших прийомів у роботі. Вони діють відповідно до своїх природних пореб та прагнень щодо виконання окремих вдалих прийомів у виробі. Тому вирішувати проблему творчого розвитку дітей дошкільного віку у площині домінування логіки та навчання у процесі творення є недоречним. У поняття «творчість дитини дошкільного віку» ми вкладаємо процес, дієвість, активність дитини під час творення нею духовних та предметних продуктів як кінцевих результатів її творчої діяльності.

Висновки і пропозиції. Враховуючи теоретико-методологічні передумови підготовки майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку, предметно-перетворювальну художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку на заняттях з художньої праці варто кваліфікувати як процес творчості. Відтак увагу майбутніх вихователів слід зосереджувати на наступних особливостях творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: її організація потребує застосування педагогом особистісно-діялісного підходу щодо налагодження взаємодії із дітьми дошкільного віку; художньо-конструктивній діяльності дошкільників притаманний активний, емоційно насичений зміст; вона базується на урахуванні вікових, індивідуальних особливостей дітей та сприяє розвитку творчої особистості. Неабияке значення в організації художньо-конструктивної діяльності відведено особистості педагога, його здатності зацікавити дітей творчим процесом. Важливе місце відводимо оволодінню здобувачами освіти відповідними формами, методами та засобами роботи з дітьми, належному добору

тематики щодо організації відповідних занять, спроможності щодо забезпечення належних умов задля повноцінного розвитку майбутньої творчої особистості.

Список використаної літератури:

1. Борин Г.В. Педагогічні умови організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. Молодь і ринок, 2021. № 9(125), с. 37–42.
2. Венгер А. Психологические рисуночные тесты: Иллюстрированное руководство М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. 160 с.
3. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
4. Костак А.І., Молнар Т.І. Навчання дошкільників трудовим навикам та вмінням в процесі художньої праці. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 21–22 жовтня 2021 р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачєво: Вид-во МДУ, 2021. 348 с.
5. Листопад І. А. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 23, 2020. С. 74–81.
6. Микуліна А.К., Лакатош О.Я. Особливості навчання конструюванню з різних матеріалів старших дошкільників. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 21–22 жовтня 2021 р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачєво: Вид-во МДУ, 2021. 348 с.
7. Борин Г. Професійна підготовка студентів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку засобами педагогічної практики. Академічні студії. Серія «Педагогіка», 2021. № 3, с. 181–186.
8. Москалець В .П. Психологія особистості. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 262 с.
9. Котелянець Юлія Сергіївна. Конструктивна діяльність як засіб розвитку дітей дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика. Випуск 28, 2020. С. 144–153.
10. Журенко Л. Творче конструювання як засіб інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. URL: [http:// www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Pedagogica/51493.doc.htm](http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Pedagogica/51493.doc.htm)
11. Борин Г. (2019). Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. Науковий журнал: Освітній простір України, 2019. № 14. с. 57–63.

Boryn G. Scientifically-pedagogical pre-conditions of preparation of future educators to guidance by creative artistically-structural activity of children of preschool age

The article is sanctified to the analysis of pre-conditions of preparation of future educators to guidance by creative artistically-structural activity of children of preschool age. It is marked that the problem of developing creative flairs is widely presented in scientifically-pedagogical researches of scientists. Certainly, that work of children of preschool age is a not end in itself, but condition and means of harmonious development of personality. Due to her a child exposes his inner world, forms own individuality, and development of work of child it follows to examine a system task decisions of individual creative tasks, that permanently become complicated in accordance with the zone of her the nearest development. The special attention of teachers of establishment of higher pedagogical education must be sent to the necessity of realization of formation of that organization of educational process in establishment of preschool education it follows to build on principles of the personality-oriented model of cooperation of teacher and pupils bread-winners : trustful attitude toward a child, taking into account of her individual possibilities, providing of feeling of success with the different types of activity, psychological security, creation of environment friendly to work. Thus it follows to take into account the features of processes of creative development of preschool children during that there are quality changes in and to cognitive activity of children, as ability and skills are formed in area of artistic activity.

It is educed that by the nature artistically-structural activity in establishment of preschool education is based on the basis of graphic activity and game, that is why it brings pleasure to the child, develops the aesthetic feelings, personal interest by an art and envisages developing creative flairs of children, mortgages bases of the project thinking, provides terms for forming of important qualities of character. It is found out, that weight of future educators it follows to concentrate on taking into account of next work assignments with children: forming of bases of the critical thinking, ability to look after and compare; to be next to a child and in virtual and in the real world; to teach the children of work conclusions. During research characteristic aspects are distinguished creative to the component of artistically-structural activity of preschool children.

Key words: *artistically-structural activity, preparation of future educators, creative development, to put preschool age, playing activity, artistic labour, creative activity.*